

Kuba runt på väg, II

16-29 november 2017

Jan Strömdahl, text och foto

Fortsättning från Kuba 1.18

Reserapport från rundresa med Maria Sandblad, med stipendier från Maria Adlercreutz Stipendiefond för studier & information kring Kubas ekologiskt hållbara utveckling. Kommer att följas av rapporter från studiebesök, intervjuer, samtal och studier.

Torsdag, Santiago de Cuba – Media Luna

Iväg tidigt för en körning längs sydkusten nedanför Sierra Maestra. Strax innan Chivirico börjar vägbanan försvinna. Havet har ätit upp stora delar. Det blir en prövning samtidigt som skönheten i landskapet är överväldigande.

I Chivirico kan jag ta ut pengar på växlingskontoret "Cadeca". Bensin hittar vi först i Pilón. Där tar vi reda på om bergvägen upp till Sierra Maestra är farbar. Polisen säger ja, med fyrhjulsdrift. Erfaren lastbilsförare säger nej, det har regnat i flera dagar. Vi chansar inte utan fortsätter den större, bättre vägen mot Media Luna. I skymningen hittar vi en "Casa Particular" – privat rumsuthyrning hemmahos – i den lilla sockerstaden Media Luna, mitt emot revolutionshjältinnan Celia Sánchez barndomshem. Det är numera ett vackert litet museum, men stängt. Vi är nära den plats där motorbåten Granma landade i december 1956 med Fidel, Che och 80 sjösjuka kamrater.

Fredag, Media Luna – Bayamo

Det har regnat i tre dagar och molnen ligger blygrå över Sierra Maestra. Pico Suecia, näst högsta toppen uppkallad efter den svenske botanikern Erik Leonard Ekman som namngav 2 000 arter i Karibien, får vänta på besök. Det får även den Palmestaty som lär finnas där.

Vi fortsätter mot Manzanillo på vägar utan hål och med bra skyltning. Manzanillo är ljus och välkomnande. Hittar direkt strandvägen, Malecon, med den lilla fiskehamnen nedanför. Många fixar med båtarna och några säljer lite fisk och räkor.

Vägen går vidare genom Granmalänet med sockerrörs- och risodlingar och många små vindsnurror för pumpning av vatten till odlingarna. Huvudstaden Bayamo påminner om Guantánamo med låg bebyggelse och dominerande cykeltrafik.

Lördag, Bayamo

Den lokala representanten för ICAP, Kubas Institut för Vänskap med Folken, ger oss en utmärkt introduktion till Granma som är ledande inom Kubas förnybara utveckling. Där spelar ett stort skolkomplex uppe i bergen, uppkallat efter Camilo Cienfuegos, en viktig roll. Med taxi tar vi oss 55 km upp till Las Mercedes i Sierra Maestra.

Skolan grundades 1962 av Fidel för att höja landsbygdsbefolkningens kunskapsnivå. Där kunde då gå 20 000 elever från hela Kuba. Nu går där 6 000 elever från kommunen, Bartolomé Masó.

Cubasolar – Institutet för förnyelsebara energikällor och låg energiförbrukning – har byggt en liten demonstrationsanläggning i skolan. Föreståndaren

Cubasolars demonstrationsanläggning vid Camiloskolan

Juan berättar engagerat om Cubasolars satsningar på att alla barn och ungdomar från dagis till universitet ska få grundläggande kunskaper om klimat och energi. Byggnaden i sig är ett exempel på klimatanpassning och solcellerna ger 30 procent överskott till nätet. Dessutom producerar solen varmvatten och biogas till köket. Organopónico – kubanskt ord för anläggning med organiska odlingsbäddar för frukt, grönsaker och rotfrukter – ger färska grönsaker till flera skolenheter och erbjuder eleverna praktik.

Fest i stan som alla lördagskvällar. Fullsatt med gladrock på Beatlesgården. Grillad fisk och gris och bordsservering vid gågatan. Populärkonsert på Revolutionstorget. Det pratas och skrattas bakom alla dörrar och fönster när jag vandrar hemåt i natten till tutande tåg.

Söndag, Bayamo – Las Tunas

Lämnar glada, vänliga Bayamo och kör skapliga vägar över oändliga slättland med sockerrör och långa bevattningskanaler. Kommer till en ganska stor landsortsstad, Las Tunas, grundad 1869, med bara låga hus och cykel- och hästtrafik.

Söndagsstämning i parker och på gågator. Äter gott på en liten pesorestaurang, Café Gourmet.

På kvällen sjuder staden av liv. Lekparken är full av barn. Genomfartsgatan är avstängd för trafik, bord är uppdukade i gathörnen och musikstationer är utplacerade med jämna mellanrum.

Forts. sid 14

Lördagseftermiddag på Revolutionstorget i Bayamo. Biltrafiken är stoppad och barnen kan lära sig cykla.

Forts. från sid 13

Måndag, Las Tunas – Camagüey

Upp med solen och avfärd mot staden Camagüey i Kubas största län med samma namn. Vid infarten arbetar gulklädda vakter, Gulingar, för att stoppa både statliga och privata bilar som har några platser lediga till dem som behöver lift. En fantastisk idé att ta med hem till Sverige!

Genom smala slingrande gator och tät cykeltrafik letar vi oss fram till en 200-årig "Casa Particular". På ICAP beklagar de att beskedet om vårt besök kom väldigt sent från Havanna.

Jag ägnar kvällen åt att förbereda min föreläsning om Kubas omställning som jag ska hålla på universitetet i Sancti Spiritus.

Tisdag, Camagüey – Sancti Spiritus

Ivåg tidigt. Ändlösa raksträckor genom slättlandskap. Mitt på en halvfärdig motorväg strax norr om staden möter en hästskjuts upp. Jeepen lämnas på en lerig stig och vi skjutsas genom små risfält till "La Finca del Medio" i Sancti Spiritus en permakulturgård*. Här bor och verkar José Antonio Casimiro González med sin storfamilj. Gården påminner mig om ekobyen utanför Visby. Husen är murade med kupoler. Allt material har transporterats hit på lerstigen. El från nätet tills vidare. Egen brunn. Organopónico, ris- och bönodling. Kor, höns, hästar, grisar och bin. Självhushåll!

La Finca del Medio, en permakulturgård i Taguasco.

* Permakultur – organisk hållbar odling i hållbart samhälle, med meningsfullt arbete, god miljö, hälsa, solidaritet och trygghet

Jag fortsätter till staden och letar upp universitetet. Får ett program för den ambitiösa konferensen Yayabociencia om lokal hållbar utveckling och kan läsa att jag fått 45 minuter på torsdag för mitt föredrag.

Onsdag, Sancti Spiritus

Merparten av konferensen äger rum i f.d. lärarhögskolan i en typisk 60-talsbyggnad med lite solceller på taket. Jag får egen guide och översättare, Jeni, som är universitetets engelsklärare och översättare. Hon har googlat på mig och är väl förberedd men vill ändå att vi tillsammans går igenom mina bilder och texter till "Varför är Kuba världsledare i hållbarhet?". Jag har lagt in bildexempel från rundturen och även Sancti Spiritus för att få med den

Gulklädda vägvakter – Gulingar/Amarailas/os – ser till att alla bilar som har plats för fler tar upp liftare

lokala aspekten. På kvällen blir det rom och snacks och musik och dans.

På torsdagen gästspelar en spansk-internationell NGO för trafiksäkerhet, IRSA, som turnerar i världen med ett utbildningsprogram. Sverige är i topp men Kuba är ganska lågt rankat. Den stora teatersalen fylls sakta med skolklasser från mellanstadiet till gymnasiet. Kort väguppvisning, sedan videoklipp och föredrag, även av lokal räddningspersonal. Alkoholen är den stora boven.

Jag håller min show på engelska med Jenis översättning till spanska inför ett ganska välfyllt klassrum. Många kopierar min Power-Point och boken på engelska till sina USB-minnen.

Fredag, Sancti Spiritus – Trinidad

Konferensens avslutning blir en utflykt till Trinidad. Jag får med mig Jeni, en kuban och en colombian i bilen som följer bussen ner till världsarvet. Vi besöker Revolutionsmuséet – "Museo Nacional de la Lucha Contra Bandidos" – med fantastiska foton och dokument från kampen mot kontrarevolutionärer i Escambraybergen. Vi går runt i de gamla koloniala kvarteren innan vi prövar badstranden intill Hotel Ancón.

Letar mig tillbaka till staden via fiskebyn/förorten Casilda med kanske ett femtiotal små fiskebåtar, de flesta med segel. Det pågår en hel del reparationer efter orkanen IRMA. Och så småningom hittar jag veganstället Delfín där Maria boat in sig.

Lördag, Trinidad – Cienfuegos

Vägen slingrar sig längs strandvägen med Karibiska havet till vänster och Escambraybergen till höger. Vi viker av mot

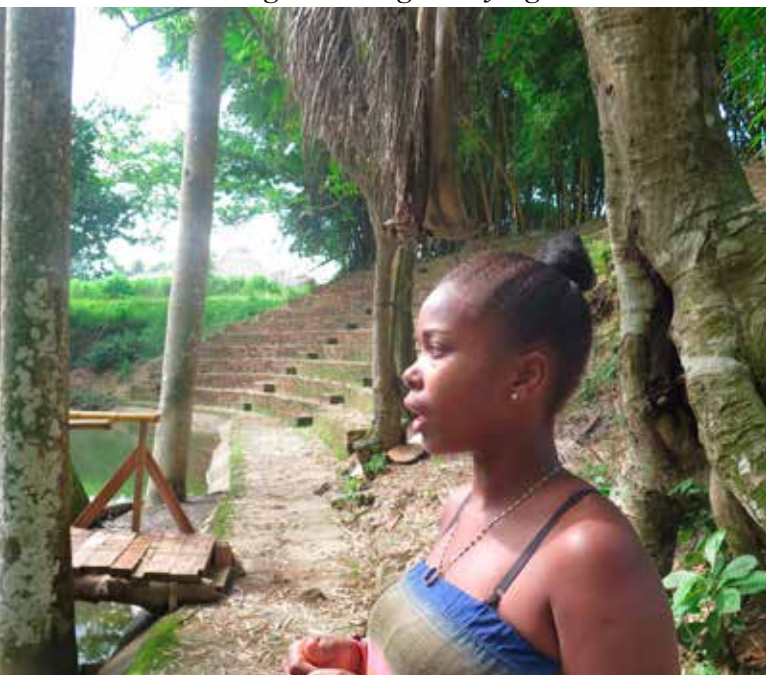

Rälsbuss som börjat gå på det gamla spåret mellan Trinidad och fiskebyn Casilda

Cumanayagua för ett obokat besök på permakultur*- och teatergården Los Elementos. Skådespelaren Yamila Pérez Rodríguez berättar gruppens historia. För 25 år sedan startades den av teatermannen José Oriol från Havanna. Gruppen ambulerade i många år bl.a. i Santiago de Cuba men Oriols familj hade mark här i Cienfuegosprovinsen och här blev teatern bofast. ”Vi har blivit en lokal kulturinstitution som prövar olika teateridéer. Samtidigt prövar vi oss fram med småskalig odling och djurhållning i en egen permakulturmodell. Teatern samarbetar med konstnärer och fick stöd både av Fidel och kulturministrar. Men vi vill bredda kontaktytorna än mer!”

Jag skänker en omställningsbok på engelska till gårdsbiblioteket och tar farväl. I staden Cienfuegos hjälper min gamle vän Roberto med en fin Casa Particular. På Boulevarden hyllas Fidel på ettårsdagen av hans bortgång. Alla är där och lyssnar till tal och musik.

Söndag – måndag, Cienfuegos

Permakultur - och teatergården Los Elementos i Cumanayagua

Idag är det kommunalval i Kuba. Jag besöker två vallokaler på väg ner mot hamnen och fotograferar fritt. Öppenheten imponerar. På väggen utanför anslås röstlängd och kandidatpresentationer. Valdistriktet omfattar några CDR, Kommittéer för revolutionens försvar, och från varje valdistrikt ska en ledamot väljas. Kandidaterna har nominerats på öppna kvartersmöten, jag var med på ett sådant i Havanna. Alla har rösträtt från 16 år. De röstar på den kandidat som de tycker är bäst lämpad för uppgiften och inte på något parti. Ungefär hälften av kandidaterna brukar vara medlemmar i kommunistpartiet. Mandatperioden är 2½ år.

Hälsar på Jesús och medarbetarna på Alboran som hyrde ut katamaranen för vår Kubaruntsegling i början av 2017. Överlämnar loggboken på spanska men får en chock när Jesús berättar att vår båt Adara inte finns längre. I mitten av juni seglade en schweizare med fru och barn på fel sida om en röd boj och upp på ett rev väster om Cayo Largo. Familjen räddades men båten blev bara skrot i den

tilltagande vinden. Jesús hade varnat mannen för hård vind. Jag får ladda ner bildmaterialet.

Vi tar en fullsatt 13-färja till Castillo för att få nosa på havet och äta gott på fiskrestaurangen. Färjan är för dem som bor i Atomstaden, landvägen är lång och dålig. På kvällen gästar jag den Benny Moré-inspirerade restaurangen Te Quedarás vid Boulevarden och lyssnar till favorittrion Diamante Son.

Måndagen ägnas främst åt möten på ICAP där vi blir oerhört vänligt mottagna. Som vanligt beklagas den korta förberedelsestiden eftersom Havanna hört av sig väldigt sent. Vi träffar kommunfullmäktigeledamoten Arnaldo Cruz Cruz med två nya unga medarbetare och diskuterar lokaltrafik och kommunalt självstyre. Han berättar om cykelprojektet Minerva och hur Fidel under specialperioden uppmanade ungdomar att skruva ihop cyklar som distribuerades mer eller mindre gratis. Cyklar tar över mer och mer från hästar, deras avföring är ju ett problem. Hästar används bara i nödlägen, men är bra på landet.

– Det finns 4 miljoner pendlare i Kuba som länge haft en aktiv politik mot massbilism. Elmotorcyklar för 6 personer har börjat produceras på ön och bussarna är idag mindre förorenande. Metangasbussar har introducerats i Matanzas. Små Diana-bussar för trånga stadskärnor produceras i Kuba. Avsikten är att fylla alla bilar (se ovan ”Gulingar”) men följs inte alltid. Allt är en del av politiken för ökad hållbarhet.

– För Kubas del handlar klimatproblematiken främst om anpassning till den höjda havsnivå som kommer att dränka stora lågt liggande kustområden. Detta behandlas i den centrala planeringen (Plan Vida), men alla åtgärder ska underställas kommunfullmäktige. Allt ska ha ett hållbarhetsperspektiv och vi sneglar mot Schweiz, Frankrike, Chile och Ecuador.

Revolutionen har alltid prioriterat ungdomen! avslutar Arnaldo som samordnar lokala utvecklingsprocesser och projekt. Sedan dyker en cykelentusiast upp som ordnar rundturer på delar av Kuba, inspirerad av vår katamaranexpedition.

Tisdag, Cienfuegos – Artemisa

Tar farväl av sympatiska Cienfuegos som omges av stora industriområden med solceller och oljekraftverk, raffinaderi och cementfabrik. Via en del av den överdimensionerade motorvägen och via småvägar tar vi oss fram till staden Artemisa. Det måste vara landets mest obetydliga provinshuvudstad. Inga hotell eller rum att hyra i Lonely Planet. Efter tips hittar vi dock ett ställe med undagömd krog, som tar emot oss. Vi somnar mitt i Kubas trädgård.

Onsdag Artemisa – Esperanza

Vi måste ändra våra planer. Maria har tappat kraft men vill komma till Ekobyn Las Terrazas, som började som ett återskogningsprojekt på 60-talet, missar solcellsfabriken i Pinar del Río eftersom ICAP där inte fick reda på våra planer i tid. Vi bestämmer att jag lämnar Maria i Las Terrazas och gör en runda till Esperanza, Santa Lucía och Viñales på egen hand.